

**J. Stala, E. Osewska, *Fundamentalne podstawy
i obszary katechezy rodzinnej*
Tarnów 2000, s. 187**

„Człowiek jest istotą rodzinną. W rodzinie się rodzi, żyje, rozwija, wychowuje i pracuje. Z kolei zakłada rodzinę i w niej służy człowiekowi, narodowi, Kościołowi. Rodzina niesie ogromne wartości – miłość, życie, wychowanie. Ma więc ogromne znaczenie dla rozwoju i wychowania człowieka, narodu i Kościoła, ale rodzina w dzisiejszej cywilizacji zysku, użycia i śmierci, bywa zagrożona. Dlatego Kościół angażuje się w niesienie pomocy rodzinie, w tym zwłaszcza w katechezie... Opracowana książka jest pierwszym syntetycznym, głębokim ujęciem fundamentalnej problematyki katechezy rodzinnej. Sądzę, że jest to bardzo aktualna i potrzebna dla dowartościowania, upowszechniania i rozwoju katechezy rodzinnej, tej najowocniej wychowującej” (s. 7-8) – słowa bp. Józefa Gucwy ze „Słowa wstępnego” wydają się wskazywać kierunek badań podjętych w niniejszym opracowaniu. Dlatego wydaje się słusznym zauważenie niniejszej publikacji.

Recenzowana książka składa się ze „Spisu treści”, „Słowa wstępnego”, „Wykazu skrótów”, dwóch części (pierwsza autorstwa ks. Józefa Stali: „Fundamentalne podstawy i obszary katechezy rodzinnej w nauczaniu Magisterium Kościoła od Soboru Watykańskiego II” i druga część autorstwa Elżbiety Osewskiej: „Fundamentalne obszary katechezy rodzinnej”) oraz „Indeksu nazwisk”. Autorzy posłużyli się bogatym zasobem literatury naukowej zwłaszcza dotyczącym dokumentów Kościoła na temat katechezy rodzinnej.

W części pierwszej, składającej się z czterech rozdziałów, autor skoncentrował się nad ukazaniem problemu wychowania i katechezy rodzinnej w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II i posoborowych. Wychowanie człowieka jest niezwykle skomplikowanym i złożonym procesem, gdyż jego podmiotem jest człowiek z całym bogactwem swojej osobowości, a poszukiwanie skutecznych metod wychowawczych jest odwiecznym celem człowieka i całych społeczeństw. Rodzina jest środowiskiem, w którym kształtuje się dojrzały człowiek, potrafiący odnaleźć swoje miejsce w społeczeństwie.

W pierwszym rozdziale: „Teologiczne podłoże katechetycznych zadań rodziny” zostały przedstawione podstawowe dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła od Soboru Watykańskiego II prezentujące naukę będącą teologicznym podłożem uzasadnienia katechetycznych zadań rodziny. Jest ona podstawą dla rodziny, która jest bardzo ważnym podmiotem pełniącym swą posługę katechetyczną.

W rozdziale drugim: „Udział rodziców w stwórczych działaniach Boga” wskazano, iż rodzice już przez fakt zrodzenia i wychowania swych dzieci mają udział w stwórczych działaniach Boga. W tym rodzina chrześcijańska jest umacniana nadprzyrodzonymi środkami, jakimi są sakramenty. To właśnie rodzice zastępują dzieciom Boga na ziemi poprzez dobroć, serdeczność, troskliwość, a także poprzez wpajanie właściwych zasad. Istotną rzeczą jest to, aby małżonkowie, matki i ojcowie, stanęli na wysokości zadania, jakie stawia przed nimi małżeństwo. Rodzina jest również adresatem zbawczej misji Chrystusa. Poprzez rodzinę powinna emanować żywa Ewangelia.

Z kolei w trzecim rozdziale: „Rodzina – adresat i aktywny podmiot katechezy” omówiono trzy wymiary troski o realizowanie katechetycznych zadań rodziny: katecheza z rodziną, katecheza w rodzinie oraz katecheza rodziny. Ich omówienie zostało poprzedzone przedstawieniem ograniczeń, z którymi spotyka się katecheza rodzinna. Do tych problemów należą m.in. poprzestawanie na wyuczonych regułkach, na prostych modlitwach, zapamiętanych z czasów szkolnych, a także niedojrzałość religijna pod kątem zrozumienia pewnych rzeczy i właściwego ich interpretowania.

W ostatnim, czwartym, rozdziale: „Funkcje rodziny jako podmiotu katechezy rodzinnej” zostały przybliżone najważniejsze funkcje rodziny, jak budowanie wzajemnej więzi opartej na Bogu, rozwijanie człowieczeństwa i świadomość, iż chrześcijańska rodzina jest na stałe związana z transcendencją Boga. Z pewnością dziecko potrzebuje domu i właściwego wychowania, a rodzina może to zapewnić.

Przedmiotem analizy pierwszej części była problematyka związana z katechetycznymi zadaniami rodziny realizowanymi w katechezie rodzinnej, ponieważ ich uwypuklenie wiąże się szczególnie z Soborem Watykańskim II i to właśnie on stanowił punkt odniesienia w tej pracy. W trosce duszpasterskiej Kościoła rodzina zajmuje dziś czołowe miejsce. Ten swoisty powrót do rodziny jest świadectwem naszych czasów, które w instynktowny często sposób, pragną w rodzinie odnaleźć źródła stabilizacji i nadziei na przyszłość ludzkości. Patrząc zatem na to, co zostało przedstawione w pierwszej części, można dostrzec istniejący problem oddziaływań rodziny nawet na całe społeczeństwo. To w rodzinie kształtują się określone wzorce i w rodzinie młody człowiek jest formowany. Dlatego też od kształtu rodzin będzie zależała przyszłość.

Druga część: „Fundamentalne obszary katechezy rodzinnej” składająca się z trzech rozdziałów, jakby uzupełnia i podaje konkretne wskazówki dotyczące formowania rodzin i wychowywania młodego pokolenia. Celem katechezy jest rozwinięcie z pomocą Bożą wiary dotąd początkowej, doprowadzenie do pełni i codzienne zasilanie życia chrześcijańskiego wiernych każdego wieku. Istotną zatem jest rzeczą, by wiarę odziedziczoną po rodzicach ciągle umacniać i rozwijać. W związku z poszukiwaniem właściwego środowiska dla rozwoju wiary,

koncentruje się uwagę na rodzinie, ukazując jej godność, znaczenie w życiu człowieka i Kościoła, perspektywy i ograniczenia, zadania i niebezpieczeństwa.

W pierwszym rozdziale: „Integracja podstawowych doświadczeń z rzeczywistością wiary” autorka wychodzi od omówienia spraw związanych z pierwszymi doświadczeniami wiary, jakie dotyczą dziecko. Istotną funkcją rodziców jest to, aby obraz Boga, jaki posiada dziecko i obraz Boga kreowany na sposób ojca lub matki, był właściwy. To na rodzicach spoczywa wielka odpowiedzialność za obraz Boga u dziecka, to od rodziców zależy to, jakie dziecko będzie. Autorka podaje szereg naukowych dowodów i przykładów właściwego kształtowania postaw religijnych u dziecka. W dalszej kolejności zwraca uwagę na werbalizację doświadczenia religijnego, aby kształtować właściwy obraz Boga, a przez to właściwy stosunek dziecka do Boga. W katechezie należy zatem posługiwać się językiem prostym, ale zrozumiałym.

W kolejnym, drugim, rozdziale: „Wprowadzenie do modlitwy” autorka zwróciła uwagę na wychowanie do modlitwy w poszczególnych okresach rozwojowych. Przedstawiła poszczególne etapy, przez jakie przechodzi dziecko podczas modlitwy, co jest z pewnością bardzo ważne, ponieważ często dochodzi do zatrzymywania się na pewnym etapie modlitwy. Grozi to dojściem do momentu, kiedy modlitwa przestanie mieć znaczenie i jakkolwiek sens. Nie bez znaczenia jest praktyka modlitw rodzinnych, wspólnotowych. Zostało także podkreślone kształtowanie pojęć, motywacji, postaw i praktyki modlitwy. Jest to zasadniczy element wychowania chrześcijańskiego i kształtowania postaw. Praktyka modlitwy znana jest niemal we wszystkich religiach, również, a może przede wszystkim, w chrześcijaństwie. Właściwe traktowanie modlitwy i jej wartości, życie chrześcijańskie są jakby zakorzenione w modlitwie, stąd też rzeczą niezwykle ważną jest odpowiednie kształtowanie postaw, a przede wszystkim samej praktyki modlitwy.

W ostatnim w tej części, trzecim, rozdziale: „Wychowanie liturgiczne” wskazano na wychowanie liturgiczne jako trzeci obszar katechezy rodzinnej. Liturgia stanowi ważną część życia religijnego człowieka, dlatego też katecheza w rodzinie nie może ograniczyć się tylko do informowania o historii liturgii, jej treści i znakach. Bardziej niż na nauczaniu ma skoncentrować się na wychowaniu i formacji liturgicznej. Dziecko wprowadzone w rzeczywistość liturgiczną potrzebuje uświadomienia, że jest ona nieogarniona. Pozostając tajemnicą, nie może być ostatecznie wyjaśniona. Może jednak przyjąć wobec niej postawę wrażliwości, ufności, zanurzenia w proces zbawczy i pełnego w nim uczestnictwa. Zostało podkreślone przeżywanie liturgii rodzinnej według roku kościelnego. Należy uświadamiać ciągle dziecko o aktualnym okresie liturgicznym, jak również dbać, by zarówno okresy liturgiczne i wszystko to, co wiąże się z liturgią, było właściwie kształtowane. Mieszkanie rodziny chrześcijańskiej, która chce sprawować liturgię, powinno mieć specjalne miejsce poświęcone temu celowi, określane

często jako ołtarzyk domowy czy kącik religijny. W kąciku religijnym powinno znaleźć się Pismo Święte, świece oraz symbole religijne, które będą obecne przez cały rok, np. krzyż, obraz, figura. Podczas przeżywania kolejnych okresów roku liturgicznego będą pojawiać się także elementy związane z tajemnicą danego czasu, np. wieniec lub świeca adwentowa, żłóbek, korona cierniowa, palma, baranek. Zwrócenie uwagi na te sprawy jeszcze bardziej uświadomi dziecku zarówno bliskość Boga, jak również bliskość człowieka. W wychowaniu liturgicznym niemałą rolę odgrywa praktyka niedzielnych Mszy św. Katecheza w rodzinie ma dążyć do przywrócenia właściwego charakteru niedzieli w czasach współczesnych. Istotną rolę odgrywa także wdrażanie w liturgię Kościoła powszechnego. Właściwe wyjaśnienie i ciągła formacja pozwoli na uniknięcie rytualizmu i angelizmu w rozumieniu liturgii. Właściwą rzeczą jest wyjaśnić, równocześnie wprowadzając w życie, podstawowe normy kościelne dotyczące celebracji liturgii, aby wierni zarówno dzieci, jak i dorośli znali podstawowe przepisy liturgicznej i właściwie je rozumieli. Autorka zwróciła także uwagę na rzeczywistość sakramentalną, w której każdy jest zanurzony. Tak więc całość liturgii daje człowiekowi pełny obraz Boga, a równocześnie zbliża do Niego poprzez sakramenty i inne formy celebracji liturgicznej.

Patrząc na całość książki, dostrzega się złożoność problemów dotyczących współczesną rodzinę, a także z jakimi sprawami trzeba się borykać. Z pewnością jest wiele do zrobienia, szczególnie teraz, w dobie nowoczesności, kiedy pewne sprawy religii i wiary zdają się być odsuwane na bok. Rodzice mają wiele do zrobienia i wykonania, ale również wiele do powiedzenia ma szkoła i Kościół. Młody człowiek, szczególnie dziecko, daje możliwość wielu działań, aby obraz rodziny i społeczeństwa był coraz lepszy. Napotykać na trudności, należy pamiętać, iż zawsze istnieje łaska Boża, która wspiera i prowadzi. Od strony normatywnej niniejsza książka spełnia również kryteria pozycji naukowej. W jednej pozycji zostały zebrane i umieszczone wiadomości potrzebne do właściwej pracy z, w i na rzecz rodziny. Ukazano bowiem kierunki, którymi należy podążać w dziedzinie wychowania młodego pokolenia. Z całą pewnością książka ta znajdzie wielu czytelników.

Ks. Józef Stala

*Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie
Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie*